<doc doc.Title="Kilimancaro Qarları" doc.Originals_author="Hemingway Ernest" doc.Alphabet="Cyrillic" doc.Publication_year="1936" doc.Main_genre="Translations (all literature)">
Килиманджаро къарлары
(икяе)
Эрнест Хемингуэй

Килиманджаро къарнен ортюльген къоджаман дагъ.
Онынъ юксеклиги 19.710 фут тешкиль эте.
Халкъ арасында о Африканынъ энъ юксек дагъы сайыла экен.
Дагънынъ гъарп тарафтаки энъ юксек тёпеси Masai къабилесининъ тилинде “Ngaje Ngai” – «Аллахнынъ Эви», деп адландырылгъан.
Дагънынъ шу гъарп тарафтаки энъ юксек тёпесине етмеге якъын къалгъанда леопарднынъ къурып, бузлап, къатып къалгъан такълети ятмакъта.
Бойле юксекликте леопард не къыдыргъан экен, бу муджизени бир кимсе анълатып оламай.

– Энъ меракълысы шу ки, асыл бир агъыр ёкъ эди, – деди Инсан.

– Башлагъаныны озюнъ корьдинъ де.

– Керчектенми?

– Керчектен.

Лякин, къокъу ичюн багъышла, ялварам.

Къокъу сени раатсызлайдыр.

– Ялварам!

Ялварам, ойле шей айтма!

– Ана оларгъа бакъ, – деди Инсан.

– Менден кельген къокъумы, корюнишимми оларны мында бойле этип топлай?

Инсан мимоза терегининъ кенъ талдасында ерлешкен бешикте ята, талданынъ биткен еринден авлакъта

йылтырагъан тюземликке бакъкъанда, учь къоджаман, чиркин къуш, тизилип отургъанларыны коре; кокте исе, айны шу заман, ондан да зияде дигер къушлар учып, Инсаннынъ янындан кечкенде, йылдырым киби тез денъишкен талдаларны тешкиль этелер.

– Олар мында юк машинасы бозулгъан куню топланып башладылар, – деди Инсан.

– Бугунь биринджи кере оларнынъ бириси ерге къонгъаныны корьдим.

Башта олар пек сакъынып учкъанларыны сейир эте эдим, бельки де, бир заман, озь икяемде тасвир этерим деп, акъылыма келе эди.

Шимди ошума да кете.

– Ойле айтма! – деди Къадын.

– Мен садедже лаф олсун, деп айтам, – деди Инсан.

– Лаф этсем, озюмни енгильджерек дуям.

Лякин сени раатсызламагъа истемейим.

– Озюнъ билесинъ, раатсызламайсынъ, бу ал мени асылда раатсызламай, – деди Къадын.

– Мен пек синъирли олып къалдым, чюнки бир шей япып оламаймыз, элимизден бир шей кельмей.

Мен беллесем, учакъ кельгендже, бир шей япмагъа керекмиз.

– Я да учакъ асыл да кельмез.

– Ялварам, айт, мен санъа не япып олурым?

Бир де бир мен япып олгъан шейими япайым, эр алда бир шей япмакъ керек.

– Аягъымны тартып, чыкъарып олсанъ, эр бир шей токътар, лякин, кене де, онъа шубеленем.

Я да, мени атып, ольдюр.

Сен энди мергин окъчусынъ.

Сени тюфекнен атмагъа огреттим, ойле дегильми?

– Ялварам, олмайджакъ шей айтма.

Истейсинъми, санъа текаран окъуйыммы?

– Не окъуйджакъсынъ?

– Китап торбасы ичинден окъулмайып къалгъан бир шей.

– Мен оны динълеп оламайым, – деди Инсан.

– Энъ яхшысы лаф этмек.

Биз давалашкъан заманда, вакъыт кечкенини дуймай къаласынъ.

– Мен давалашмайым.

Ич бир вакъыт давалашмагъа да истемейим.

Кель, бир вакъыт давалашмайыкъ.

Не къадар синъирлеримиз бозукъ олса да, кель давалашмайыкъ.

Бельки, олар башкъа бир юк машинасынен келирлер.

Бельки, учак келир.

– Мен къыбырданмагъа биле истемейим, – деди Инсан.

– Эндиден сонъ башкъа бир ерге кочьмектен не файда? Бельки, санъа енгильдже олур.

– Бу айткъанынъ къоркъакълыкътыр.

– Чешит лагъаплар такъмайып, раат ольмеге чаре бермеге биле истемейсинъми?

Мени эндиден сонъ сёгмектен не файда?

– Сен ольмейджексинъ.

– Акъмакъ олма.

Мен энди олеятам.

Мына бу пис джанаварлардан сора.

Инсан къоджаман, чиркин къушлар отургъан тарафкъа бакъты, оларнынъ тюксиз, чыплакъ башлары къанатларнынъ ичине сокъулгъанлар, къамбурайып отуралар.

Дёртюнджи къушта учып келип къонды, чабик-чабик чапып, сонъ яваштан, бир тарафындан дигер тарафына авдарылгъан киби юрип, оларгъа къошулды.

– Олар эр бир лагерь янында даима топланалар.

Сен оларгъа бир вакъыт къулакъ асмай эдинъ.

– Бойсунмасанъ, ольмезсинъ.

– Сен буны къайдан окъуп, таптынъ?

Будала. Дели десенъ дели!

– Сен тек озюнъ акъкъында дегиль де, башкъалары акъкъында да тюшюнмеге керексинъ.

– Аллам Яррабим, – деди Инсан.

– Бу тек меним шахсий ишим эди.

Инсан кене де чевирилип ятты ве бир муддет тюзгюнликнинъ чегерелер сонъуна баргъандже месафесине, атешнинъ йылтырамасына тынч бакъып турды.

Бир-эки кийик къочкъар сараргъан тюзгюнликнинъ къаршысында беяз ве кичкене олып корюне, авлакъта зебра сюрюси отлай, олар да чегерелернинъ ешилликлери къаршысында беяз олып сезилелер.

Бу къоджаман, тереклернен ортюльген ерде, къыр устюнде ерлешкен лагерь, онынъ пек татлы сувы бар, ве янында аман-аман къуругъан сув чукъурында чиль къушлары сабалар олса бир ерден бир ерге учып, къонып ойнар эдилер.

– Истесенъ, санъа бир шейлер окъуйым, – тевсие этти Къадын.

О бешик янында брезент курьсюси устюнде отура.

– Ельчик котериле.

– Ёкъ, сагъ ол.

– Бельким де юк машинасы келир.

– Меним ичюн announcement эписи бир.

– Меним ичюн исе, эписи бир дегиль.

– Меним ичюн бир капик олгъан чокъ шейге, сен буюк эмиет бересинъ.

– Та о къадар чокъ шейге дегиль, Хэрри.

– Бир шейчик ютайыкъмы?

– О санъа ярашмай.

– Блэкнинъ малюмат китапчыгъына коре алкоголь ичимликлери санъа ичмеге олмай.

Санъа асылда ичмеге олмай.

– Моло!

– Буюрынъыз, Bwana!

– Виски-сода кетир.

– Баш устюнде, Bwana.

– Ичмесенъ, яхшы олур эди, – деди Къадын.

– Мен бойсунмасанъ дегенде, мына бу меселени козь алдына алдым.

Мында язылы алкоголь санъа зарар кетире

Билем, алкоголь санъа зарар кетире.

– Ёкъ, – деди Инсан.

– О манъа яраша.

– Демек, бойле этип, эр шей битип кете, – деген фикир Инсаннынъ акъылына кельди.

– Демек, о энди буны бир вакъыт битирип оламайджакъ.

Демек, бойле этип, ичимлик огърусында давалашмакънен эр бир шей бите экен.

Сагъ аягъында гангрена башлагъанындан ич бир тюрлю агърылар дуюлмады, агърылар башлагъан сонъ, бутюн къоркъу да кетти ве шимди о тек аджайип бир ёргъунлыкъ ве ачув дуя, чюнки о, бу дюньяда олгъан эр бир шейнинъ сонъу эди.

Шимди оны башына келеяткъан шейге мерагъы пек аз.

Йылларджа бу фикир онынъ бутюнлей джельп этип, толдура эди; лякин, шимди онынъ бир эмиети къалмады.

Аджеба, насыл этип агърылар ве ёргъунлыкъ эр бир шейни денъиштирди.

О, бир заманда язмагъа топлагъан малюматны, лякин темеллисинен, яхшы язмагъа азыр олмагъандже язмагъан шейлерни, эндиден сонъ о бир вакъыт язмаз.

Эльбетте, оларны язып къалдырмагъа аджети ёкъ.

Бельким, сен оларны бу себептен де бир вакъыт язып оламадынъ, четке чекип ташладынъ, язып биле башламадынъ.

Эльбетте, эндиден сонъ оны да билип оламазсынъ.

– Мында кельгенимизге чокъ языкъ,– деди Къадын.

Къадын, къолунда стаканынен, дудагъыны тишлеп, адамгъа бакъа.

– Парижде санъа бойле бир шей, бир вакъыт олмаз эди.

Парижни эр вакъыт севем, деп айтыр эдинъ.

Биз Парижде, я да башкъа бир ерде, тынч яшар эдик.

Къайда истесенъ, анда барыр эдим.

Мен санъа эр вакъыт айттым, къайда истесенъ, анда барырмыз.

Тюфектен атмагъа истесенъ, Маджаристангъа барып, анда пек аман-эсен яшар эдик.

– О сенинъ арам, шейтандан кельген параларынъ япты, – деди Инсан.

– Бу айткъанынъ адалетсизликтир, – деди Къадын.

– О паралар эр вакъыт менимки де, сенинъки де эди.

Мен эр шейни ташлап, къайда истесенъ, анда кетмеге разы эдим.

Асылда языкъ, мында кельгенимизге, пек языкъ.

– Сен озюнъ бегенем, дединъ де.

– Сагълыгъынъ олгъанда, айттым.

Лякин шимди айткъаныма пешман этем.

Анълап оламайым, не ичюн тамам сенинъ аягъынъа бу шей олды.

Биз не яптыкъ та, бойле шейге огърадыкъ?

– Мен десем, аягъымны сыдыргъанымнен, устюнден йод сильмеге унуттым.

Сонъ онъа къулакъ асмадым, чюнки бир вакъыт юкъунчлы хастлыкъларгъа огърамадым.

Вакъыт кечкенинен, вазиет феналашкъан сонъ, башкъа антисептик иляджлар битти, бу карбол иринтисини къулландым, о исе, кичкене къан тамырларыны къапатты ве гангрена башланды.

Инсан къадынгъа бакъты.

– Даа не?

– Акъылымда бу дегиль эди.

– Эгер де яхшы бир айдавджыны туткъан олсакъ, бу кикуя (kikuya) айдавджысыны дегиль де, о машинада олгъан бензинни незарет этип, бутюнлей якъып битирмез эди.

– Мен буны айтмайым.

Сен озь акърабаларынъны лянетли Old Westbury, Saratoga, Palm Beach ни ташлап мени мында…

– Я мен сени севе эдим де.

Бойле шейлер айтмакъ адалетсиздир.

Шимди де сени севем.

Эр вакъыт севе эдим.

Я сен мени севмейсинъми?

– Ёкъ, – деди Инсан.

– Севем демейим.

Эм бир вакъыт севмем.

– Хэрри, сен не айтасынъ?

Акъылынъны джойдынъмы?

– Ёкъ.

Акъылым асылда ич бир вакъыт ёкъ эди.
Оны джоймакъ ичюн акъылынъ олмакъ керек.

– Ичме буны, – деди Къадын.

– Джаным, ялварам, буны ичме.

Къолумыздан кельгенини япмагъа керекмиз.

– Озюнъ яп – деди Инсан.

– Мен ёрулдым.

Шимди о Къарагъачтаки (Karagatch) демирёл дурагъында булуна, юк торбасы янында, «Симплон-Ориент» (Simplon Orient) треннинъ фенерлери къаранлыкъны кесип ярыкълата, о Фракиягъа(Thrace) кете, тамам ордунынъ арткъа чекилюв вакъты.

Бу, илериде язмакъ ичюн сакъланып, четке чекилип къоюлгъан шейлерден бири эди, шимди, сабадан, пенджереден Болгариянынъ къарлы дагъларына бакъып, бу шей акълына тюшти ве Нансен Кятиби, эсли башлы адамдан дагъларнынъ устюндеки, бу къармы экен, деп сорагъаны ве къарт адам дагъларгъа бакъып:
«Ёкъ, бу къар дегиль, къар ичюн даа пек эрте», – дегени.

Кятип, янындаки къызгъа чевирилип: «Ёкъ, билесинъми, бу къар дегиль»
– деди ве олар эписи бир кереден, бир агъыздан текрарлап: «Бу къар дегиль экен, биз янълыштыкъ».

Лякин, о керчектен де пек яхшы, номай къар эди ве о ерде булунгъан инсанларны невбетини денъиштирмек планыны тизип, дигер инсанларны анда йиберди.

Олар къар тузагъына тюшип, шу сувукъ къышта о ерде эляк олдылар.

Ве о кене де Гауэртальде (Gauertal) булуна, бутюн Эве Ноэль арфеси (Eve Noel arifesi) афтасы къар ягъды.
Шу йыл олар одун кесиджинининъ эвинде яшадылар, эвнинъ ичинде ярысыны къаплап алгъан балабан, дёрткоше чини соба ерлешкен, олар акъкъаин япракълары толдурылгъан тёшеклерде юкъладылар.
Айны шу заман, аякълары бутюн къан, къар устюнде къан излери къалдыргъан къачакъ аскери кельди.

О, полис тамам онынъ пешинден кельгенини анълатты, ве олар адамгъа юн чораплар кийдирип, жандармаларны къар ягъып излерини къапаткъандже, лафкъа туттылар.

Шрунц (Schrunz) деген ерчикте, Эве Ноэль арфесинде къар о къадар кескин, ярыкъ парылдай, та мейханеден тышары бакъсанъ, кильседен эр бир эвге къайткъан адамны коресинъ, шу къар да козьлеринъни къамаштыра.

Олар тамам о ерге, чана излеринден тегизленген ве ат сийдигинден сараргъан ёл бою тырмаша эдилер, озен бою созулгъан сарп къырлар чам тереклеринен ортюльген, агъыр лыжалар омузларында, олар кене тамам шу тарафкъа чапалар, шу юкъарыдан ашагъы тараф буюк чапышны, глетчер устюнден «Мадленер-хаус» мусафирханесининъ тёпесинден ашагъы, къар исе, бакъкъанда, торт устюндеки пекмез киби тегиз ве тоз киби хафиф, олар, вызнен, къуш киби ашагъы учып, тайып тюшкен сурьатнынъ сессиз шувултысы але даа къулагъында тура эди.

Бир афта къар тузагъында «Мадленер–хаус» (Madlener-haus) мусафирханесинде къалдылар, увулдагъан боранда, бутюнлей тютюн ичинде, фенер ярыгъында отурып, мызаларны япып, карта ойнадылар.

Лент эфенди (Herr Lent) юттургъан сайын, мызалар эп артты.

Ахыр-сонъу о эр шейни юттурды.

Эр бир шейни, лыжа мектебининъ параларыны, бутюн мевсимде къазангъан келирини, ве, ниает, озь малмулькюни, барлыгъыны.

Шу инсан але даа козю огюнде тура, узун бурунлы, карталарны масадан алып ве ачып,”Sans Voir” дегени.

О заманлары даима къумар ойналыр эди.

Къар олмагъанда, къумар оюнларына джошар эдилер, къар пек чокъ олгъанда да, къумар ойнар эдилер.

Омрюнинъ не къадар вакътыны къумар ойнап кечиргенини хатырлады.

Лякин, бу шей акъкъында о бир вакъыт, бир сатыр биле язмады, айны кене де шу ачыкъ-айдын, сувукъ Эве Ноэль арфесинде, тюз ернинъ сонъунда корюнген къырлар узеринден «Деллял», мудафаа ёлагъыны кечип, Австриянынъ, треннен татильге кеткен субайларны бомбалады; сепилип, даркъалгъан инсанларны исе, пулемётнен атып ольдюргенлери акъкъында да язмады.

«Деллял» сонъра озю де харап олып кетти, онынъ урулгъаны акъкъында бир шейлер айтып башлагъан инсанларны, насыл о урулып, тынч олып къалды.

Базылары, бир де бир инсан лаф сырасы онынъ акъкъында айтып ташлагъаны: «Сен пич, къанлы, игренч джанаварсынъ!»

О заманлары олар ольдюрген инсанлар ве сонъра оларнен лыжа тайып, зевкълангъан адамлар, айны шу австриялылар эди.

Ёкъ, айны шу инсанлар дегиль.

Хэнснен о инсан бутюн йыл девамында лыжа таймагъа къатнады, о Kaiser-Jagers де хызмет этти, олар бераберликте тавшан авламагъа кеткенде, Пасубио (Pasubio) да олгъан дженк акъкъында лаф юрьсетир, Pertica, Asalone ге уджум этильгени акъкъында субетлеше эдилер, лякин о бир вакъыт, ич бир сёз бу шей акъкъында бир ерде язмады.

Не де Monte Corno, не де Siete Commun, не де Arsiedo акъкъында да язмады.

Къач къыш о Форарльбергде (Voralberg) я да Арльбергде (Arlberg) яшады?

Дёрт къыш, сонъ тильки сатмагъа истеген адам акъылына тюшти, олар Блуденц (Bludenz) деген ерге кеткен заманда, бу сефер исе, эдиелер алмакъ макъсадынен кеткенде, тазе вишне анбериесининъ татлы лезети, сурьатнен, къаткъан бузнынъ устюнден учкъан къар тозы: «Хай! Хоу! Кеттик!» ве ашагъы сарп учурымгъа таба къалгъан сонъки месафени учкъанлары, ёлны башта догъру тутып, сонъ багъчанынъ учь бурулышыны кечип, эндекнинъ устюнден мусафирханенинъ артындаки бузлу ёлундан, ерине келип чыкъакъанлары, акъылына кельди.
Лыжаларнынъ багъларыны чезесинъ, чыкъарасынъ, мусафирханенинъ агъач диварына таяндырасынъ, пенджереден фенер ярыгъы келе, оданынъ ичи тютюн толу, тазе шарап къокъусы сезиле ве чалгъан аккордеон сеси эшитиле.

Энди мында, Африкада, булунаракъ: «Биз Париждe къайда яшадыкъ?» – янында брезент курсю устюнде отургъан Къадындан сорады.

– Криллонда.

Озюнъ билесинъ де.

– Мен къайдан билейим?

– Биз эр вакъыт тек анда токътар эдик.

– Ёкъ.

Эр вакъыт дегиль.

– Анда ве Сен Жерменде (St. Germain) Хенри Квотерз Павильонында (Pavillion Henri – Quatre).

Бу ерлерни севем, деп айтыр эдинъ.

– Севги, бу бир оба кубре, – деди Хэрри.

– Мен исе, онынъ устюне чыкъып, «кокарекок» деп, къычыргъан хоразым.

– Эгер де сен кетмеге азырлансанъ, – деди Къадын, – артынъда къалгъан эр бир шейни йыкъып-якъып, ольдюрип кетмеге керекми?
Эр шейни озюнънен аладжанъмы?
Айтаджагъым, атынъны ве рефикъанъны ольдюрип, эгерни ве силянъны да якъмагъа керекми?

– Эбет, – деди Инсан.

– Сенинъ арам параларынъ меним силям эди.
Къылыджым ве Зырхым.

– Айтма ойле.

– Яхшы.

Айтмам.

Джанынъны агъыртмагъа истемейим.

– Акъылынъа текаран кеч кельди.

– Яхшы, истемейсинъ.
Мен джанынъны агъыртырмагъа девам этерим.

Бу иш даа да зевкълы.

Мен сеннен тек бир шейни япмагъа севе эдим, шимди оны да япып оламайым.

– Ёкъ, айткъанынъ ялан.

Сен меннен чокъ шей япмагъа север эдинъ ве эр истеген шейинъни мен япар эдим.

– Вай, Алла Ризасы ичюн. – Макътанмагъа етер, анъладынъмы?

Инсан Къадынгъа бакъты, Къадын агълай эди.

"Динъле, " - айтты.

– Сен беллейсинъ манъа енгиль, я да меракълымы бойле япмагъа?

Не ичюн айткъанымны озюм де бильмейим.

Мен десем, бу башкъасыны ольдюрип, озюмни сагъ къалдырмакъ киби бир шей.

Лаф этип башлагъанда, эр бир шей яхшы эди.

Бойле джан агъыртмасы чыкъармагъа акъылыма да кельмеди, лякин энди эшек киби чылдырдым.

Сойледигиме ич дикъкъат этме севгилим.

Керчектен де, мен сени севем.

Билесинъ де, мен сени севем.

Сени севгеним киби, башкъа бир кимсени омюримде севмедим.

Ве о, кене де, о къадар таныш, омрюни яхшы кечирмек ичюн даима къуллангъан ялангъа берильди.

– Сен меним севгилимсинъ.

– Сен къанджыкъсынъ,– деди Инсан.

– Зенгин къанджыкъсынъ.

Мына бу санъа бутюн шиириет.

Мен шимди шииириеттен токъум.

Эр шей серсемлик ве шиириет.

Арам шиириет.

– Етер энди, Хэрри, санъа шимди шейтангъа уймагъа не керек?

– Мен бир шей къалдырмагъа истемейим, – деди Инсан.

– Артымдан бир шей къалдырмагъа истегим ёкъ.

* * *

Акъшам къараныгъы тюшти, инсан аля даа юкъламакъта.

Кунеш къырнынъ артына сакъланды, тюзлюкнинъ устюне талда тюшти, кичкене айванчыкълар лагерьнинъ чевресинде отлай; оларнынъ чабик башлары ерге эгильген, бурулгъан къуйрукълары тикленип тёпеде турмакъта. Инсан оларны шимди узакътан, чегерелер ичинде отлагъанларыны козь этип ола.

Къушлар энди ерге тизилип беклемейлер.

Олар эписи тереклернинъ пытакъларына агъыр кевделерини ерлештирип отуралар.

Олар даа да чокълаштылар.

Инсангъа хызмет этип, оны бакъып тургъан огълан, тёшеги янында беклеп тура.

– Memsahib” авламагъа кетти, – деди огълан.

– “Bwana” бир шей истейми?

– Ёкъ, бир шей истемейим.

Къадын авлап, бир парча эт тапып кетирмеге кетти, Хэрри не къадар авны сейир этмеге севгенини билип, Инсан оны корип ве нетиджеде раатсызланып оламагъан, тюзлюкнинъ узакъча бир кошечигине кетти.

– Къадын эр бир япкъан ишини тюшюнип япа, – деген фикир Инсаннынъ акълына кельди.

– Эр бир бильген, окъугъан шейи акъкъында, я да эшиткен шейине, о пек дикъкъат эте.

О Къадыннен таныш олгъанда, озюнинъ ички дюньясы энди бус-бутюн бош олып къалгъан эди, ве Къадыннынъ бу меселеде бир къабааты асыл да ёкъ эди.

О Къадын, сени айткъанларынъда бир мана олмагъаныны; айткъан лафларынъ бутюнлей тек адет узьре олгъаны ве

онъайтлы яшамакъ ичюн айтылгъан сёзлер олгъаныны къайдан бильмели?
Айткъанларынъда бир мана олмагъанында ялан сезлер къадынларда керчек сёзлеринден даа мувафакъиетли эдилер.

Та о къадар чокъ ялан да айтмаз эди, чюнки айтмагъа акъкъы да ёкъ.

Энди о озь омрюнинъ сонъуна кельди, ве кене де оны янъыдан башкъа адамларнен, даа да номай паранен, дюньянынъ энъ яхшы ерлеринде онъайтлы ерлешип яшамакънен, башта корьген ерлернинъ энъ гузеллеринде ве базыда янъы, эвельден асыл да корьмеген ерлерде булунып, яшап башлады.

Бир шей акъкъында тюшюнмеге ихтияджы олмады, шу ал онынъ ичюн пек аджайип эди.

Ички дуйгъулары тарафындан о къадар онъайтлы, дигерлери киби озюни тюшюндженен парчаламагъа да ихтияджы ёкъ ве керекмей, ойле корюниш япасынъ, санъки башта япкъан ишинъни шимди сенинъ ичюн асыл да эмиети ёкъ, шимди, энди сен о ишни асыл да япып оламагъанда…
Лякин, озь-озюнъе айтасынъ, сен бу инсанлар акъкъында бир кунь ола, вакъыт келир, язарсынъ; пек зенгинлер акъкъында язарсынъ; сен олардан бириси олмагъанынъ акъкъында да язарсынъ, сен оларнынъ арасында, дюньясында садедже джасуссынъ; вакъыт келир, сен оларнынъ диярыны ташлап, олар акъкъында язарсынъ, я да башкъа биреви, не акъкъында язгъаныны пек яхшы бильген инсан, язар.

Лякин, о, шахсий озю, бир вакъыт язмаз, чюнки эр бир язмагъан куню, эр бир тынч, арекетсиз яшап кечирген куню, нефрет эткен инсанлардан бириси олып къала, озь къабилиетини сёндюрип, токътатып, ишке озь авеслигини кесип, ахыр-сонъу бир шей япмайып яшай.

Шимди танышларынынъ эписи онынъ чалышмагъанына къуванып, раат олдылар.

Омрюнинъ энъ яхшы вакъытларында яшагъан ери Африка олды, шунынъ ичюн олар мында бир даа, янъыдан башламакъ ичюн кельдилер.

Бу сафарини олар пек онъайтлыкънен тешкилятландырмагъа тырыштылар.

Агъырлыкъ чекмедилер, лякин боллукъ да ёкъ эди, ве кене де бойле яшап алышмагъа керек олгъаны акълына кельди.

Санки юрегини къаплап саргъан ягъны иритмек киби олды, айны бойле этип курешчи дагъларгъа чалышмагъа ве талим алмагъа барып, беденине саргъан ягъны ёкъ эте.

Бу Къадын оны бегене.

Бегенем, деп айта эди.

Эр бир меракълы, аджайип, онъа таныш олмагъан ерлерге алып барды ве анда янъы, асыл да танымагъан инсанлар яшагъан ерлерни корьди, о ерлерде эр бир шей аджайип олгъаныны о бегене эди.

Инсаннынъ чалышмагъа истеги, ирадеси пейда олувы садедже хаял олгъаныны дуйды.

Эм де бойле этип омрюнинъ сонъуна етеджек олса, Инсан да оны дуя, демек, ойле де оладжакъ, ве о, белькемиги къырылгъаны ичюн озь-озюни тишлеген йылангъа бенъзетмемек керек.

Бу шейде Къадыннынъ къабааты ёкъ.

Бу Къадын олмаса, башкъасы олур эди.

Яланнен яшап алышкъан сонъ, яланнен да ольмеге тырышмакъ керек.

Инсан къыр артындан тюфек давушыны эшитти.

Къадын пек яхшы тюфекнен ата, бу зенгин къанджыкъ, мерхаметли хаста бакъыджысы ве онынъ истидатынынъ эсас йыкъыджысы, эписи бу Къадын эди.

Сачмаламакъ.

О озь-озюнинъ истидатыны йыкъып, гъайып этти.

Не ичюн шимди о, оны яхшы, сабырнен бакъкъан Къадынны къабаатлай?
О, озь-озюнинъ истидатыны ишлетмейип, озюни сатып, озь умютлерини сатып, та анълайышыны джойгъан дереджеге къадар ичип, тенбелликнен, къалпазанлыкънен, кибирликнен, гъурур, хурафат ве эр тюрлю эмиш-демишнен гъайып этти.

Бу аслында не эди?

Эски китапларнынъ къабаатымы?
/*Истидат акъкъында не дейим ?*/
Эльбетте, о акъикъий истидат саиби, лякин озь истидатыны файдалы ишлетмеси ерине, оны тиджарет этип къулланды.

О бир вакъыт онынъ эсасында тиджарет де япып олмады, лякин беджерип олгъаны тек о эди.

Озь ашайджакъ отьмегини къалем ве къуршун къалем иле къазанаджагъы ерине, чешит дигер бир ёлларны сечип алды.

Кене де, шашыладжакъ бир шей, ойле дегильми, башкъа бир къадынгъа севда олса, шу къадыннынъ парасы мытлакъа эвельки къадыннынъ парасындан зияде олмалы эдими?
Лякин онынъ севгиси битип сонъуна кельсе, о тек темиз ялан айтып башласа, тамам шимди бу Къадынгъа айткъаны киби, о заман шу янъы тапкъан къадыннынъ эписинден зияде парасы олмалы эди, шимди тамам мында бутюн параларнынъ саиби олгъан шу Къадын эди. Шу Къадыннынъ къоджасы ве балалары бар эди. Къадыннынъ ойнашлары да олгъан ве ойнашларынен о пек мемнюн олмагъан. Шимди шу Къадын оны джан юректен севе, эркек оларакъ севе, аркъадашы оларакъ севе, ве бир гузель шейнинъ гъурурлы саиби оларакъ севе; шашыладжакъ шей, шу Къадынны о асыл да севмегенде ве бутюнлей яланлар айткъанда, севген заманындан да зияде эмиет, севги, дикъкъат тек онынъ парасы ичюн айыра эди.

– Япкъанларымыз ичюн эпимизни парча-кесек япып ташламагъа керек, – деп тюшюнди о.

Насыл да олса, биз ашайджакъ отьмегимизни не чаре тапып къазансакъ, демек, истидатымыз да о ерде сакълангъан.

Эр алда, яшамакъ ичюн берильген бутюн омюр кучьлерини, о аяты девамында сатты.

Озюнъни чалышып беджерген, бегенген шейлеринъни омрюнъде къулланмасанъ, сен, нетиджеде, парагъа зияде эмиет бермеге башлайсынъ.

Инсан бу шейни анълады, лякин, бу шей акъкъында да бир вакъыт, бир шей о язмаз, акъикъатында исе, о язмагъа пек ляйыкъ олгъан бир шейдир.

Къадын энди къырлар артындан пейда олып, лагерьге таба ачыкълыкъ ерден корюнди.

О ат устюнде юрмек ичюн бол панталонлар кийген ве къолунда тюфеги бар.

Эки огълан бала пешинден кийик къойны салландырып келелер.

Инсаннынъ шимди акъылына бойле шей кельди: Къадыннынъ корюниши але даа гузель, бедени де гузель.

Севги усталыгъына да буюк анълайышы ве истидаты бар, бети исе, шырныкълы дегиль, лякин онынъ бетини де Инсан бегене, Къадын пек чокъ окъуй, аткъа минмеге ве тюфекнен атмагъа севе, ве, эльбетте, пек чокъ иче.

Къоджасы кечингенде, Къадын даа яш эди, бир муддет о балаларынен огърашты, балалары исе, анасына мухтадж олмадылар, аналары янларында олгъанларында, онынъ атлар аранларындан, китапларындан ве ичкен шишелеринден агъырсынып, утана эдилер.

Къадын акъшамлары емектен эвель окъумагъа севе эди ве окъугъан вакъытларында Искотч виски ве содасыны иче эди.

Емек заманына къадар о энди яхшы сархош ола ве емек вакътында да ичкен бир дане даа шише шараптан сонъ о геджени, ниает, тапып, юкълап къала эди.

Бу ойнашларындан эвель олгъан вакъиалар эди.

Ойнашлары пейда олгъан сонъ, Къадын о къадар чокъ ичмеди, чюнки юкъламакъ ичюн сархош олмагъа ихтияджы къалмады.

Лякин, ойнашлар да оны бездирди.

Къадыннынъ эвленип яшагъан инсаны исе, оны бир вакъыт бездирмеди, бу инсанлар исе, оны пек бездире эдилер.

Апансыздан балаларындан бириси учакъ къазасына огърап, гъайып олды. Бу белядан сонъ Къадын бир де бир ойнашны бир даа къабул этмеди ве янъы аят башламагъа меджбур олды.

Къадында бир кереден пек аджджы янъгъызлыкъ дуйгъусы пейда олды.

Лякин Къадын озь янында урьметке ляйыкъ инсанны корьмеге истеди.

Эр бир шей пек енгиль ве саде олып башланды.

Къадын онынъ язгъан шейлерини бегене ве кечирген омрюне сукълана эди.

Къадын, бу Инсан тек озь истеген шейни япып яшай, деп белледи.

Къадын бу Инсанны озюне бойсундырып, мефтюн этип озюне багъламакъ ичюн япкъан басамакълары, ниает нетидже олып, онъа севда олгъаны – эписи бир адий инкишафнынъ къысмыдыр ве бойле этип озюне янъы бир омюр къурды, эркек исе, озюнинъ эски аятындан сонъки къалгъан шейлерини сатты.

Оны озь хафсызлыгъы ве онъайтлы яшайышы ичюн япты, буны о ред этмей, я да о даа не ичюн олмалы?

Инсан озю де анъламай!

Къадыннынъ, бу эркек не истесе бермеге имкяны бар эди.

Инсан буны биле.

Эм де, бу Къадын шейтангъа уйгъан киби аджайип гузель.

Эркек тёшекте эр анги къадыннен ола билир эди; лякин дигерлеринден зияде бу Къадыннен олмакъ истер эди, чюнки бу Къадын эписинден зенгин ве бир шейге дава чыкъармай.

Шимди исе, бу Къадыннен янъыдан къургъан аяты сонъуна келеята, чюнки эки афта эвельси о тизини тикеннен сыдыргъанда, ярасына йод сюртмеди, олар шу заман антилопалар сюрюси пешинден фотосуретлер чыкъармакъ меселесинен огъраша эдилер; антилопалар, башларыны тиклеп, чевре-четини дикъкъат иле незарет этмектелер, бурун къанатлары авада олгъан къокъуларны тешкере, тикленген ачыкъ къулакълары бир зерре давуштан оларны чегерелер ичине къачтырмагъа азыр эди.

Къадын онынъ янына етип кельди.

Инсан тёшекте башыны чевирип, Къадынгъа бакъты.

– Селям, – деди Инсан.

– Мен кийик къой атып ольдюрдим, – деди Къадын.

– Ондан санъа яхшы сорпа, озюме исе, ичине къартоп эзип, боткъа япарым.

Озюнъни насыл дуясынъ?

– Текяран яхшыджаракъ.

– Бакъ, насыл гузель!
Билесинъми, яхшы олурсынъ деп, ойле де белледим.

Мен кеткенде, сен але даа юкъуда эдинъ.

– Яхшы юкъладым, юкъума тойдым.

Узакъкъа кеттинъми?

– Ёкъ.

Къыр артына къадар бардым.

Кийик къойны яхшы бир атышнен ольдюрдим.

– Билесинъ де. Пек гузель атыджысынъ.

– Мен тюфектен атмагъа севем.

Африкагъа севда олдым.

Керчектен.

Яхшы олсанъ, меним ичюн энъ буюк бахт олур эди.

Билесинъ, сеннен тюфек атмагъа баргъанда насыл бахтлы эдим.

Мен асылда бу дияргъа севда олдым.

– Мен де оны бегенем.

– Джаным, озюнъни текаран яхшы дуйгъанынънен мен насыл бахтлы олдым.

Сен агъыр алда олгъанда даянып оламай эдим.

Меннен ойле башкъа лаф этме, яхшымы, джаным?
Сёз бересинъми?

– Ёкъ,– деди Инсан.

– Не айткъаным, акълымда да ёкъ.

– Сен меним гонълюмни къырып, куль этмеге истемейсинъ де, ойлеми?

Мен олгъаны-оладжагъы орта-яшлы, сени пек севген, ве, не истесенъ япмагъа разы олгъан бир къадыным.

Мен эки-учь кере фелян этильдим энди.

Сен мени кене фелян этмек истемейсинъ дегильми?

– Мен сени тёшекте эки-учь кере фелян этип, афан-туфан этмеге истер эдим, – деди Инсан.

– Эльбетте.

Бу ёкъ этмекнинъ яхшы бир шекли.

Биз эпимиз бойле ёкъ этильмек ичюн дюньягъа яратылдыкъ.

Учакъ ярын энди мында олур.

– Къайдан билесинъ?

– Эминим.

Кельмек керек.

Огъланлар одун ве атештен тютюн чыкъармакъ ичюн от азырладылар.

Мен бугунь ашагъы тюшип оны бир даа тешкердим.

Учакъкъа къонмагъа пек чокъ ер бар, атешлери эки тарафтан да азыр.

"Не ичюн ярын келеджегини тюшюнесинъ?"

– Эминим.

О келир. О энди кечикти.

Шеэрде олар сенинъ аягъыны тедавий этерлер ве биз сонъра тёшекте севишип, яхшы бир кейф чатармыз.

Бойле мушкюль къаба лаф юрьсетмек киби дегиль.

– Бир шей ютайыкъмы?
Кунеш де къонды.

– Бу бизге керек дейсинъми?

– Мен бир къаде ютар эдим.

– Кель, экимиз де бирер дане ютайыкъ.

Моло, виски-сода кетир,– деп къычырды Къадын.

– Чиркийлерден къорчалагъан аякъкъапларны кийсенъ, яхшы олур эди,– деди Инсан.

– Бир чайкъанып чыкъкъан сонъ киерим…

Къаранлыкъ темеллисинен тюшкени къадар олар ичип отурдылар, къаранлыкъ басып, бир ерде тюфек атмакъ ичюн бир зерре ярыкъ шавлеси къалмагъан сонъ, сыртлан къырнынъ артындан ачыкълыкъны айланып кельди.

– Бу пис айван эр гедже мында айланып келе,– деди Инсан.

– Эки афта девамында – эр гедже келе.

– Геджеси шамата чыкъаргъан да одыр.

%

Затен олар пис айванлар.

Олар берабер отурып ичмектелер, агърылар шимди дуюлмай, тек бир тарафында девамлы яткъанындан текаран онъайтсызлыкъ дуя, огъланлар атеш якътылар, атешнинъ кольгеси чадырнынъ устюне секире.

О, бу омюрге къайтувнынъ тынч раатлыгъыны дуйды.

Куньдюз о мераметсиз ве адалетсиз эди.

Бу къадын керчектен де зариф, муджизевий бир къадын.

Ве тамам шу ань ичинде озюнинъ олеяткъаныны дуйды.

О бир акъым киби кельди; сув я да ель акъымы киби дегиль, лякин, апансыздан, бир ярамайлыкъ дуйгъусынынъ бошлугъыны пейда этти ве, энъ аджайип шей, сыртлан о бошлукънынъ четинден яваштан, сессиз, бузда тайгъан киби, созулып кечти.

– Не олды, Хэрри? – сорады Къадын.

– Бир шей дегиль, – деди Инсан.

Сен башкъа тарафкъа чекилип отурсанъ, яхшы олур эди.

Ель эскен тарафкъа отур.

– Моло аягъынъдаки саргъыны денъиштирдими?

– Эбет, деми денъиштирдим, бор экшилигинден де сюрттим.

– Озюнъни насыл дуясынъ?

– Текаран такъатсыз олгъаным киби келе.

– Мен барып бир чайкъанайым, – деди Къадын.

– Мен тез олурым.

Экимиз ашармыз, сонъ тёшекни къоярым.

– Демек, даваны токътаткъанымыз яхшы олды, – деди Инсан озю озюне.

О бу Къадыннен дава этмез эди, башкъа, ондан эвель севген къадынларынен исе, о къадар давалаша эдилер ки, ахыр-сонъу, ве даима, араларында олгъан эйи дуйгъуларны къавгъалар къурутып, ёкъ этип ташлар эди.

О пек чокъ къадын севди, чокъ шей талап этти, истеди ве шимди эр бир шей ипрангъан алда, гъайып олып кетти.

Бу сефер о Константинопольде янъгъыз къалып юрьгени акъылына тюшти. Парижде, кетмезден эвель, о къавгъа чыкъарды.

Константинопольде бутюн вакъыт ороспуланып юрьди, безген сонъ, янъгъызлыкъны кене де енъип оламады, аксине, тек бетер олды, ве оны эвельден ташлап кеткен къадынгъа, насыл о янъгъызлыкъны енъип оламагъаныны анълатып, мектюп язды…
Насыл муниципалитетнинъ чевресинде шу къадынны корьгенде, эсини джояр беллегени, мидеси булангъаны ве о, онъа ошагъан къадыннынъ пешинден тюшип, Бульвар бою, о, шу къадын олмагъаныны анъламагъа къоркъып, ондан кельген юрек дуйгъуларны джоймагъа сакъынды.

Эр бир джисмий алякъада булунгъан къадыны киби, шу къадынны да, озюни даа да зияде сагъынмагъа ве истемеге, меджбур этти.
Насыл этип бутюн япкъанларнынъ бир эмиети олмагъаныны язды, чюнки о биле эди, бу севгиден тедавийленип оламаз.

Бу мектюпни тюшюнип, о сувукъкъанлы алында язды ве Нью-Йоркъкъа ёллады, къадынгъа исе, джевабыны Париж офисине йибермеге риджада булунды.

Онъа бойле телюкесиз корюнди.

Бу геджеси, шу къадынны пек сагъынгъаны себебинден, ичинде насылдыр бир бошлукъ, раатсызлыкъ дуйгъусыны ис этти.

Таксим янында кезинип юргенде, бир кяхпе къызны расткетирип, акъшам емегине алып барды. Сонъра берабер дискотекагъа бардылар, къыз ярамай оюнджы олып чыкъты ве Инсан оны ташлап, сыджакъ къанлы американ къанджыгъына илинди, къанджыкъ къурсагъыны Инсангъа къаршы о къадар бургъуашлады, о та къайнап кетти.

Инсан къанджыкъны британиялы топчусы, кучюк забиттен къавгъа чыкъырып, тутып алды.

Бу топчу оны тышары чыкъып анълашмагъа давет этти. Олар тышарыда, къаранлыкъта, къалдырымларнынъ ташлары устюнде котеклештилер.

О топчунынъ эки кере ченгесине яндырды ве топчу йыкъылмагъан сонъ, котеклешмеге керек оладжагъыны анълады.

Топчу онынъ беденине, сонъра козюне яндырды.

Инсан ондан сонъ кене де сагъ къолунен урды ве дарбе барып ерине тюшти, топчу Инсаннынъ устюне авдарылды, биджагъына япышып, енъини узип алды. О бир даа къулагъынынъ артына патлатты, сонъра сагъ къолунен яндырып, итеп йиберди.

Топчу йыкъылгъанда, башы ерге урулды ве олар къызнен шу дакъикъасы къачып кеттилер, чюнки арбий полислер кельгенини эшиттилер.

Такси тутып, Босфорнынъ четинде Риммили Хисса (Rimmily Hissa) ве онынъ этрафына кеттилер, гедже салкъын олгъанындан тёшекке ашыкъып сокъулдылар, къыз онъа кемалына текаран зияде кельген киби корюнди, озю гъондже япракълары киби шербетли, тегиз къурсакълы, буюк кокюсли, янбашлары тюбюне ястыкълар сокъулмасынынъ ихтияджы ёкъ;
Инсан, шу къыз уянмаздан эвель, оны ташлап кетти, биринджи кунь шавлелеринде къызнынъ корюниши баягъы орьселенген киби кельди.
О Pera Palace бинасына козюнинъ тюбю когерген, къолунда енъи сёкюльген биджагъынен, къайтып кельди.

Айны шу геджеси Анадолу (Anatolia) тарафына кетти ве бираз вакъыт кечкен сонъ акъылына бир шей кельди; айны шу сеятта о бутюн кунь къашкъаш тарлаларында кезди, олар къашкъашны махсус афьён япмакъ ичюн асрай эдилер ве сонъунда афьён насыл аджайип дуйгъулар багъышлай, бутюн месафелер янълыш корюне, анда, янъы кельген Constantine officers (забитлерине) уджюм эткен ерлер янълыш олгъан киби корюне эди, забитлер шу лянетли шейни бильмей эдилер, артиллерия ордугъа атеш ачты ве британиялы козетиджиси бала киби агълады.

Шу кунъ о биринджи кере ольген адамларны корьди, оларнынъ устьлеринде беяз балет фистанлары, аякъларында помпонларнен яраштырылгъан аякъкъаплар бар эди.

Турклер, дивар киби, якъынлашалар ве фистанлы адамлар къачкъанларыны, забитлер оларны артларындан аткъанларыны, сонъра, озьлери къачып башлагъанларыны корьди; о, ве британиялы козетиджиси де, акъджигерлери агъыртып, агъызындан бакъыр дады кельгендже чаптылар, олар насылдыр къаялар артында токъталдылар ве, кене де, анда тюрклер, титремеген дивар киби келеяткъаны корьдилер.

Сонъра акълынынъ уджуна биле кетирип оламагъан шейлер олды ве бираз вакъыттан сонъ ондан да бетер шейлерни корьди.

Бойле этип, Парижге къайткъан сонъ, бу башындан кечирген вакъиалары акъкъында лаф юрьсетильгени, я да анъылгъан шейлерге даянып, къабул этип, оламады.

Анда, о къавехане янындан кечеяткъанда, шу таныш америкалы шаир отура эди, онынъ къаршысында бир оба тепсилер тура ве, къартопкъа бенъзеген, анъкъав бетли Дада акъымы (Dada movement) акъкъында лаф юрсеткен романиялы эриф ерлешкен; озюни адынинъ Тристан Цара (Tristan Tzara) деген инсан, даима монокль такъып юрип, баш агърысынен чекишир эди; Инсан кене де озь эвлеринде рефикъасынен булуна, шимди янында кене де оны севген къадын, давалар унутылды, делиллик битти, эвде олмакътан о къуванч толу; мемуриет мектюбини онъа та одасына кетирип теслим эттилер.

Бойле этип, озю йиберген мектюбине джевабыны бир кунь саба эрте сервис табагъы устюнде кельди ве онынъ устюнде язысыны корьгенде, буз-бузлады, ве мектюпни башкъа мектюплер тюбюне сокъмагъа тырышты.

Лякин, рефикъасы бир кереден: «Джаным, бу мектюп кимден?» – ве о шу янъыдан башлангъан омрюнинъ сонъу олды.

О бутюн къадынларнен кечирген яхшы заманларыны ве даваларны хатырлады.

Олар даима энъ яхшы кезген ерлерни дава чыкъармакъ ичюн сечип ала эдилер.

Не ичюн энъ гузель алда дава чыкъаралар эдилер?
Бу шей акъкъында о бир вакъыт язмады, чюнки, бириндживден, о бир кимсенинъ джаныны агъыртмагъа истемеди, ве о заманда дигер язылмагъа ляйыкъ муим шей чокъ эди. Лякин, акълына эр вакъыт келип тура эди.

Бир вакъыт, ахыр сонъу, о мытлакъа язар!

Языладжакъ чокъ шей бар эди.
О дюньянынъ денъишкенини коре эди; саде вакъиалар дегиль; о чешит вакъиалар чокъ корьди ве чешит инсанларны сейир этти, о инсанларда индже бир денъишмелер

олгъаныны сечип алды ве халкъ чешит заманларда насыл олгъанларыны хатырлады.

О, озю онынъ ичинде олды, оны незарет этти ве онынъ борджу бу шей акъкъында язмакъ эди; лякин энди о бир вакъыт язмаз…

– Насылсынъ? – деп, Къадын ондан сорады.

Чадыр ичинде ювунгъан сонъ, Къадын янына кельди.

- Яхшым.

– Энди ашап оласынъмы?

Къадыннынъ артында о Молоны, къолунда къатлангъан курьсюнен ве дигер огъланны, къолунда емек савутларынен тургъанларыны, корьди.

– Мен язмагъа истейим, – деди о.

– Санъа, текаран такъатынъны топламакъ ичюн, сорпа ичмеге керек.

– Мен бу гедже джан береджем, – деди Инсан.

– Манъа такъат топламагъа керекмей.

– Мелодрама япма, Хэрри, ялварам, – деди Къадын.

– Сен асылда не ичюн бурнунъны ишлетмейсинъ?

Саным ярысына кельгендже энди чюрюдим.

Сорпанен мен не баш кутеджегим?
Моло, виски-сода кетир.

– Ялварам, сорпаны ич, – деди Къадын йымшакъ ве назик сеснен.

– Яхшы.

Сорпа пек сыджакъ эди.

Сорпа сувугъандже оны тутмагъа меджбур олды ве сонъ, бир кереден, богъулмайып, ичип йиберди.

– Сен гузель къадынсынъ, – деди Инсан.

– Айткъаныма чокъ къулакъ асма.

Къадын онъа о къадар таныш, о къадар севимли, Spur and Town and Country дергилеринде басылгъан ресимлерге бенъзеген чересини чевирип бакъты, лякин шу дергилердеки черелерден, ичкиджилик себебинден, юзю бираз осал эди, чокъ тёшеклер корьгени ичюн баягъы фена, лякин Town and Country дергилери бир вакъыт бойле аджайип кокюслерни, бойле керекли, файдалы малюмат берген шейлерни косьтермей, бойле назик, енгильден севип охшагъан эллерни косьтермей, ве о Къадынгъа бакъып, онынъ дюльбер тебессюмини корьгенде, кене де олюм келеяткъаныны ис этти.

Бу сефер аджеле дегиль.

О бир енгиль нефес алувы киби ис этильди, чыракъкъа уфюрьгенде алеви узунлашкъан киби, бир хафиф ельчик олып сезильди.

– Чильтерни кетирип, терек устюне текаран кечче джайсалар да олур, атешни де якъсынлар.

Мен бу гедже чадыр ичине кирип ятмам.

Нафиле къыбырданмакънынъ ихтияджы ёкъ.

Кок ачыкъ, гедже айдын.

Ягъмур ягъаджакъкъа бенъземей.

Демек бойле этип эджель келе, сен эшитип оламагъан хафиф фысылтынен келе.

Эльбетте, энди давалар олмайджакъ.

Бунъа о сёз бере.

Бир вакъытта алынгъан теджрибени, о шимди бозмаз.

Бельким де бозар.

Сен озюнъ эр шейни боздынъ.

Лякин, бельким де бозмаз.

– Санъа агъыздан айтып берсем, стенография япып олурсынъмы?

– Бир вакъыт огренмедим, – джевап къайтарды Къадын.

– Яхшы, ойле олса…

– Эльбетте, вакъыт ёкъ, лякин ойле корюне ки, санки сен оны яхшы, догъру ерлештирип олсанъ, бир параграф ичине эписи сыгъаджакъ киби келе.

Озеннинъ четинде, къыр устюнде къалын кутюклерден япылгъан, аралары беяз киречнен толдурылгъан эвчик ерлешип тура.

Дирек устюне, халкъны емек вакъытларында давет этмек ичюн, чанъ такъылгъан.

Эвнинъ артында тарлалар тёшелип ятмакъта, тарлаларнынъ биткен еринде кересте обалары корюне.

Сельбилернинъ сыралары эвден искелеге къадар созула.

Дигер сельбилер сырасы бурунгъа тараф узангъан.

Ёл къырларгъа, кересте янындан бурулып, алып кете, шу ёл бою о бурюльген джыяр эди.

Сонъра бу агъач эв янып кетти, ве эр бир сыгъын туягъындан япылгъан, аскъычта асылып тургъан тюфек янып кетти, ондан сонъ оларнынъ намлусында къуршуны биле ирип, къундагъынен берабер янып кетип, бир оба куль устюнде къалды, о куль де балабан шорба чоюнлары ичюн сильте япмасында къулланылгъан эди, о къартбабасындан оны алып ойнамагъа рухсет сорар эди ве къартбабасы исе, «ёкъ» дер эди.

Сен анълайсынъ, тюшюне Инсан, олар къартбабанънынъ тюфеклери эди, ондан сонъ о ич бир вакъыт тюфек сатып алмады.

Авламагъа да бир даа ич те бармады.

Эв айны шу ерде янъыдан къурулды, бу сефер керестеден япылды ве беяз боянен бояланды, онынъ босагъасындан озеннинъ этрафында сельбилерни корьмеге мумкюн эди; лякин бу эвде ич бир вакъыт башкъа тюфек тутмадылар.

Бир заман сыгъын туякъларындан япылгъан аскъычта асылгъан тюфеклер къундакълары турды, сонъ бир оба куль ичинде ятты, оларгъа бир даа бир кимсе токъунмады.

Къара Орманда (Black Forest-) дженктен сонъ биз голь алабалыгъы толу озенчикни кирагъа алдыкъ, онъа алып баргъан эки ёл бар эди.

Бириси ашагъы вадийге таба, Триберг (Triberg) ве вадий ёлу бою, терек талдасында, олар беяз ёлнынъ кенарларында осер эди, ве сонъ ян тарафтаки ёлдан, къырларгъа эп тёпеге тырмашып, номай кичкене фермалар ичинден балабан Шварцвальд эвлерининъ янындан, тамам ёл ирмакъны кескен ерине къадар алып бара.

Тамам бу ерде балыкъ авымыз башлана эди.

Дигер ёлдан кетсенъ орманларнынъ уджунда сарп къаягъа тырмашмагъа ве къырларнынъ тёпесини кестирип, чам орманлыкъ ичинден, сонъра чайырнынъ четине келип шу чайырдан ашагъы копюрге тараф кетмеге керек ола.

Ирмакъ балабан дегиль, тар, темиз ве чабик, четлеринде акъкъайын тереклери осе, акъкъайын терегининъ тамыры тюбюне келип ургъан ерде, гольчиклер пейда ола.

Тритберг Мусафирханесининъ саиби яхшы, келири гузель, мевсим олгъанына къувана.

Эр бир шей пек гузель ве эпимиз пек яхшы дост олдыкъ.

Келеджек йыл инфляция олды, пара кучюни джойды ве кечкен сене къазангъан пара янъы мевсимге азырланып ачылмасына биле етмеди, ве эв саиби озюни асты.

Буны Къадынгъа айтып яздырмагъа мумкюн, лякин Place Contrescarpe деген ерде олгъан шейлерни айтып оламазсынъ, анда чечек сатыджылары чечеклерни сокъакъта боялап, боясы сувнен берарбер автобус тургъан къалдырым бою акъар эди, къадынлар ве эркеклер, ярамай шарап ве marc ичип даима сархош, балаларнынъ бурунлары сувукътан акъып тура; эр ер фукъарелик, ювулмагъан тенден кельген агъыр тер ве ичкиджилик сасыгъы, Cafe de Amateurs ве Bal Musette кабаре ороспылары да юкъары къатта яшар эди.

Джумхуриет гвардиясынынъ аскерни эглендирген консьерж озь хызмет одасында ёкъ, аскернинъ ат къуйругъы пускюльнен яраштырылгъан демир башлыгъы курьсю устюнде турмакъта.

Эвнинъ кираджы къадыны къоджасы аякъ машиналар ярышында иштирак эткен инсан, ве шу къадыннынъ сют тюкянында къуванчыны корьсенъиз, чюнки о L`Auto газетасыны ачкъанда, къоджасы Париж-Тур (Paris-Tours) ярышында учюнджи ерде олгъаныны корьди, шу инсаннынъ о биринджи буюк ярышы эди.

Къадын бир кереден атеш ичинде къалып къызарды ве къолундаки сары спорт газетасынен, кулип, юкъарыгъа чапып чыкъты.

Къадынныъ къоджасы Bal Musette кабаресининъ саиби, эм де такси айдавджысы, о саба эрте Хэррини ава лиманына етиштирмеси керек олгъаныны билип, оны къапусыны къакъып уяндыртты ве олар учмаздан эвель, цинк бар стойкасы янында бирер стакан беяз шарап ичтилер.

Инсан бу мааленинъ бутюн къомшуларыны биле эди, чюнки олар эписи фукъаре эдилер.

Бу ерлерде эки шекиль инсан яшар эди: ичкиджилер ве спортчылар.

Ичкиджилер фукъаре олгъанларыны бойле этип сакъламагъа тырыша эди, спортчылар исе, спортнен огърашып, озь фукъарелигини гизлей эдилер.

Олар эписи коммунарлар несиллери эди ве оларгъа сиясетни бильмек, анъламакъ ичюн саваш япмакъ керек дегиль эди.

Олар пек яхшы биле, оларнынъ бабаларыны, сой-сопларыны, агъаларыны ве якъын достларыны, башларында кепкалары олгъаны себебинден, къоллары агъыр иштен къаба, ишчи сыфаты я да башкъа бир ишаретten ишчи олгъаныны анълап, Версаль ордусы шеэрге киргенде ве коммунарлар даркъатылгъанда, оларнынъ эписини ким атып ольдюргенини анълай эдилер.

Бу фукъареликте ве бу Boucherie Chevaline тюкянларына якъын сокъакъта, ве шарап тюкяны янларында о, озюнинъ келеджекте бутюн япыладжакъ ишлерини язды.

О бир вакъыт Парижнинъ башкъа ерини бу къадар севмеди, онынъ чытырманланып созулгъан тереклер сыраларыны ве эски, беяз, ашалары исе, къаверенки ренкте боялангъан эвлерини, узун ешиль автобусны о тёгерек мейданда, къалдырымлар устюнде эрылгъан ренкте чечек боялангъан сонъ акъкъан боя, ве апансыздан Кардинал Лемуан (Cardinal Lemoine) сокъагъындан Озенге тараф тик эниш, ве бир ёл даа о тар, къалабалыкъ Муффетар (Mouffetard) сокъагъынынъ дюньясы.

Бу сокъакъ Пантеонгъа (Pantheon) тараф чапмакъта, ве дигер, о даима аякъ машинасынен юрген ёл, бу ерде екяне асфальт тёшельген сокъакъ, айдагъанда копчеклер тюбюнде тегиз ёл олгъаны дуюла, юксек, тар эвлеринен ве уджуз тар мусафирханесинен, анда Поль Верлен (Paul Verlain) кечинген эди.

Апартмант даиресинде тек эки ода бар эди ве олар анда яшадылар, о озю исе, бу мусафирханенинъ юкъары къатында бир одада яшады, шу одагъа 60 франк тёледи, шу ерде бутюн озь языларыны япар эди, шу ерден де Парижнинъ эв дамларыны, баджаларыны, Парижнинъ бутюн дагъларыны корип турар эди.

Даирелерден тек орманны ве комюрджилер чалышкъан ерлерни коре эди.

О шарап та сатты, ярамай шарап.

Boucherie Chevaline артында тургъан эйкель – алтын атнынъ башы, каркаслары ачыкъ пенджерелерден сары алтын ве къырмызы тюсте боялангъан кооператив тюкянлары, олар андан шарап сатын ала эдилер. Шарап яхшы ве уджуз эди.

Сонра къомшуларын сываланмыш дувар ве пенджерелер манзаралары бар эди.

Къомшулары, геджелери, бир де биреви инъильдеп сокъакъта сархош ятса, тамам французлар шекиль сархошлыкъта – бойле сархошлыкъ асылда олмагъаныны пропаганда япып, инандырмагъа чалыша эдилер – адамлар пенджерелерни ачар эди ве фысылдашып лаф эткенлери эшитиле эди.

– Полис хадими къайда юре экен?
Керекмеген вакъытта о даима янынъда пейда ола.

Бир де бир къапыджы къадыннен юкъламакътадыр.

Полиция хадимини чагъырынъыз.

Ниает, бир де биреви, пенджереден бир къопкъа сув ашагъы сархошкъа авдара ве инъильти токътай.

– Бу не?
Сув.
Аааа, пек акъыллы иш.
Ве сонъра къапатылгъан пенджерелер тасырдысы эшитиле.

Мари, онынъ хызметчи къадыны, куньде секиз саат чалышмакъны бегенмейип, наразылыкъ бильдирип:
– Эгер къоджам саат алтыгъа къадар чалышса, о иштен эвге къайтканда текаран сархош ола ве пек чокъ пара масраф этмей.

Эгер де о тек саат бешке къадар чалышса, о эр гедже сархош ола ве асылда парасы къалмай.

Бу къыскъартылгъан иш кунюнден бутюн зарарыны тек къадынлар коре.

– Текаран даа сорпа истейсинъми? – сорады Къадын.

– Ёкъ, чокъ сагъ ол.

Пек лезетли эди.

– Текаран даа къап.

– Мен виски-сода истейим.

– О санъа келишмей.

– Ёкъ.

О манъа ярамай.

Портер (Cole Porter) сёзлерини де, авасыны да о язды.

Сен мени севип акъылынъны джоймагъа азыр олгъанынъны билип, язды.

– Билесинъ, сен текаран ичкенинъни мен бегенем.

– Эльбетте.

Тек о манъа ярашмай.

– Къадын кечинсе, мен мындан бутюн истеген, бегенген шейлеримни алырым, – деп тюшюнди Инсан.

– Истегенимни дегиль де, мында олгъан бутюн шей менимки олур.

Вай-вай, о пек ёргъун эди.

Пек ёргъун.

Текаран юкъусы да келе.

Бираз тынч ятты, лякин олюм кельмеди.

О, бельки, башкъа бир сокъакъкъа адашып, чыкъып кетти.

Олюм экевлешип юре, аякъ машиналарнен юре ве къалдырымлар устюнден сессиз-солукъсыз келе.

Ёкъ, Париж акъкъында о бир вакъыт язмады.

О озю севген Париж акъкъында дегиль.

Лякин башкъа язмагъан шейлери акъкъында не айтмагъа мумкюн?

Ферма ве кумюш киби куль тюсте ювшан отлары, суvармакъ ниетинен япылгъан арыкъларда темиз ве чабик сувлар ве ёнджанынъ къоюешиллиги акъкъында, не айтар?

Арыкълар къырларгъа тараф алып кете, мал сюрюси исе, язда сыгъын киби къоркъакъ ола.

Кузьде, оларны эвге къайтарып кетиргенде, тоз котерип акъырын келеяткъан мал сюрюсининъ мунърев ве мунтазам юрюшнинъ давушы эшитиле.

Дагъларнынъ артында, дагъ тёпесининъ акъшам ярыгъында ачыкъ кескинлиги, ве вадийнинъ ярыкълаткъан ай ярыгъында излер бою ашагъы тайып тюшмеси акълында тура.

Шимди исе, насыл этип къаранлыкъта, кересте ичинден атнынъ къуйругъыны тутып чыкъкъаны, чюнки бир шей корьмеге асылда чареси ёкъ, ве язмагъа ниетленген икяелери акълына кельди.

Онынъ акълында шимди акъылдан хаста хызметчи осьмюр бала тура, о заман о фермада къалдырылгъан эди ве онъа бир кимсеге пичен бермемеге буйрукъ берильди, ве бу арам, Форке деген ерчикте яшагъан къарт, о осмюр огълан онынъ къолунда чалышкъанда, баланы котеклеген ве емек бермеген, шимди де къарт оны котеклейджегини бильдирди.

Бала ашханеден тюфекни алды ве, къарт ахыргъа киреджек олгъанда, оны атты.

Инсан фермагъа къайтып кельгенде, о къарт ольгенине энди бир афта олгъан, ве къош ичинде бузлап, къатып къалгъан, копеклер базы къысымларыны ашап ташлагъанлар.

Къалгъан къысымларны олар ёргъан ичине сарып, чана устюне къойып багъладылар ве акъылдан зарар баланы да янына ярдым этмеге алып, экиси къартнынъ джеседини 60 миль ашагъы шеэрге тараф тартып кеттилер ве анда о баланы полиске теслим этти.

Баланы аписке алынаджагъы акълына биле кельмеди.

О, озь вазифесини мувафакъиетли беджердим деп, беджерген иши ичюн мукяфат беклей эди.

О къартны тартып кетирдим ве энди къарт не къадар ярамай инсан олгъаныны эр кес биледжек, ве насыл шу къарт онъа аит олмагъан емни хырсызламагъа истегенини де биледжек; шериф келип оны къолларына келепке такъкъанда, о инанып оламады.

Сонъ агълап башлады.

Бу Инсаннынъ язмагъа ниетленген шейлерден бириси эди.

Энъ азындан йигирмиге якъын бойле икяелерден бири эди, лякин оларны о ойле де язмады.

Ничюн?

– Не ичюн олгъаныны сен оларгъа анълат, – деди Инсан (озюнен лаф эте).

– Не, не ичюн, джаным?

– Бир шей дегиль.

Шимди энди Къадын о къадар чокъ ичмей, чюнки янында бу Инсан бар.

Лякин, эгер Инсан сагъ къалгъан олса биле, о Къадын акъкъында эписи бир, бир шей язмаз эди. Шимди о бу вазиетни эминликнен биле.

Онда олгъан бутюн къадынларнынъ, бириси акъкъында язмаз эди.

Зенгин адамлар меракълы инсан олмай, олар къарардан чокъ ичелер я да пек чокъ триктрак ойнайлар.

Олар джан сыкъыджы адамлар олалар ве эписи бири-бирине бенъзей.

Энди акълына бичаре Джулиан кельди, онынъ зенгинлерге нисбетен къоркъунен къарышыкъ романтик севгиси, ве бир кере Джулиан икяе язып башлады, онынъ серлевасы бойле эди: «Пек зенгин олгъанлар сенден ве менден фаркълыдыр».

Ве насылдыр бир адам Джулиангъа джевап берди: «Эльбетте, оларда тек пара арткъач».

Лякин, Джулиангъа бу кулюнчли корюнмеди.

Олар хусусий бир аджайип романтик ыркъ, лякин эсасында меселе ойле олмагъаныны анълагъан сонъ, рухтан тюшти, башкъа бир муим шей ичюн рухтан тюшкен киби, телеф олды.

– Телеф алында олгъан инсанларгъа о нефрет беслер эди.

Бу вазиетни анълайсынъмы, анъламайсынъмы, эмиети ёкъ.

О эр бир шейни енъип олур, чюнки озю истемесе, бир шей онынъ юрегини къырып-якъып оламаз, – деген фикир Инсаннынъ акълына кельди.

Айды, пек яхшы.

Энди о олюм акъкъында да къасевет этмей.

О эр вакъыт тек бир шейден къоркъар эди, бу да агърылар эди.

Агърыларгъа о эр бир инсан киби даяныр эди, эгер агърылар зияде девамлы олмаса ве оны такъаттан тюшюрмесе, лякин мында даа башкъа бир оны къоркъуткъан шей бар эди, ве тамам о шей оны йыкъып башлагъанда, агърылар токътады.

Акълына чокъ йыллар эвельси таныгъан бомбаджы субай Вилльямсон кельди, Вилльямсон теллер ичинден кечкенде, алман деврие аскерлери аткъан къол гранатасы онъа келип урды. Багъырып, эр кеске оны атып ташламагъа ялварды.

О мазаллы, пек джесюр инсан ве яхшы субай эди, чешит фантастик шоу чыкъышларына алышкъынлыгъы олгъан адам.

Лякин, бу гедже о теллер ичине тутулып, сарылып къалды, прожектор турмаздан оны ярыкълатып турмакъта, ичеклери теллер устюнде асылып къалды, бойлеликнен, оны о даа сагъ олгъанда кетиргенде, тельден бошатмакъ ичюн ичеклерини кесмеге меджбур олдылар.

«Атып ольдюр мени, Хэрри, Алланынъ Ризасы ичюн ялварам, атып ташла мени», – деп седа чыкъарды.

Бир заманларда ойле бир делиль бар эди. Алла Тааля даянып олгъанынъдан зияде сынавлар бермей ве даа бир кимнинъдир назариеси эсасында, бир анықъ заманда бутюн агърылар озь-озюнден токътап кете.

Лякин онынъ акъылындан Вилльямсон, ве шу гедже олгъан вакъиа бир вакъыт чыкъмады.

Вилльямсоннынъ агърылары асыл да кечмеди. Ве о, озю ичюн сакълагъан морфий апларыны онъа бермеге меджбур олды, олар да бир кереден тесир этмеди.

Кене де онынъ шимди олгъан алы пек енгиль, бундан да фена олмаса, раатсызланмагъа шей ёкъ.

Анджакъ, о башкъа бир гузель джемиет арасында олмасыны истер эди.

О текаран озь истеген, юрегине якъын инсанлары, джемиети акъкъында тюшюнип ятты.

«Ёкъ» – акълына кельди. – Эгер эр япкъан ишинъни пек созсанъ, шу иш кечке къала, ве онынъ ичюн анда къалгъан адамларны тапып оламазсыз.

Бутюн адамлар кетти.

Эглендже акъшамы сонъуна кельди ве сен эв саибесинен бир озюнъ къалдынъ.

– Онынъ акълына кене де кельди: – Эр шейден безген киби, олюм беклемесинден де бездим.

– Джан сыкъыджы шей, – къычырды Инсан.

– Не о, джаным?

– Япкъан шейинъ бир бокъкъа ярамагъан.

О атешнен озюнинъ арасында къалгъан Къадыннынъ бетине бакъты.

Къадын курсюнинъ аркъасына таянып отура, атеш ярыгъы бетининъ дюльбер чизгилернинде йылтырай, Къадын юкъусырагъаны корюне.

О кене де сыртланны, тамам атеш этрафы узакълыгъында давушланып, шамата чыкъаргъаныны эшитти.

– Мен яза эдим, – деди о.

– Лякин ёрулдым.

– Юкълап олурсынъмы, не тюшюнесинъ?

– Эльбетте.

Сен не ичюн ятмайсынъ?

– Янынъда отурмагъа истейим.

– Сен худжур бир шей дуймайсынъмы? – деп сорады о Къадындан.

– Ёкъ.

Тек азачыкъ юкъусырайым.

– Мен дуям, – деди Инсан.

Олюм кене де онынъ янындан кечкенини дуйды.

– Билесинъми, бу дюньяда меним екяне гъайып этмеген шейим, бу эр шейни бильмек авеслигидир, – деди о.

– Сен бир вакъыт бир шей джоймадынъ.

Мен бильген инсанларнынъ арасындан сен энъ текмиль, энъ эксиклиги олмагъан инсандырсынъ.

– Аллам Яраббим, – деди Инсан.

– Къадын зааты асылында не къадар аз биле.

Бу недир?
Ичтен кельген сезгинлик дуйгъуларымы?

Чюнки тамам о вакъыт олюм кене де айланып кельди, башыны аякъ уджуна бешикке къойды ве о, олюмнинъ нефесини ис этти.

“Never believe any of that about a scythe and a scull” («Бир вакъыт чалгъы ве къафа тасы акъкъында айткъанларына инанма»), – деди о Къадынгъа.

– Олюм эки аякъ машина устюнде полиция хадимлери олабилир, я да къуш сыфатында олур.

Я да олюмнинъ сыртланынъ киби узун домуз бурну олур.

Шимди о Инсаннынъ устюне ерлеше, лякин онынъ энди бир тюрлю шекли ёкъ.

О садедже ер ала.

– Айт онъа, кетсин!

– О кетмеди, даа да якъын ерлешти.

– Сенинъ нефесинъ пис,– деди Инсан онъа.

– Сен сасыкъ пис шейсинъ.

– О кене де Инсангъа якъынджа йылышты ве энди Инсан оннен лаф этип оламай, Инсан лаф этип оламагъаныны

корип, даа зияде якъынлашты ве шимди Инсан оны лаф этмезден къувалайджакъ ола. Лякин, о кене де Инсаннынъ устюне йылышты ве онынъ агъырлыгъы Инсаннынъ кокюсине кельди. О шей онынъ устюнде букюлип отургъан заманда, не къыбырданып, не де лаф этип олды, тек Къадын айткъаныны эшитти:

– “Bwana” энди юкълай.

Бешикни яваштан котерип чадыр ичине кирсетинъиз.

О шейни андан къуваланмасыны Инсан къадынгъа айтып оламай, о шей исе, даа да агъырлашып устюне букленип ерлешти, агъырлыгъындан Инсан, та нефес алып оламады.

Сонъ, хызметчи балалар бешикни котергенде, апансыздан эр бир шей, бир кереден, яхшы олды ве багърындан агъырлыкъ ёкъ олып кетти.

Саба ачылып бираз узангъанда, о учакъны эшитти.

Учакъ онъа пек кичкене корюнди, сонъ о кенъ даире япты. Огълан балалар чапып чыкъты ве отны обалап, керосиннен атешлерни якъты. Учакъ къонаджакъ ерге эки балабан, бенек киби от обалары яптылар, енгиль саба ельчиги оларны лагерьге тараф уфюрип алып кетти, учакъ эки даире даа япты, бу сефер алчакътан учып, сонъра ашагъы тайып озюни догъуртты, ве йымшакътан ерге къонды, онъа къаршы кельген инсан севимли джан досту Камптон эди, устюнде бол штан, твид къумачтан курткасы ве къаверенки фетр шляпасы.

– Не олды, къарт хоразым? – сорады Камптон.

– Аягъым агъырта, – джевап берди Инсан.

– Сабалыкъ текаран къапынырсынъмы?

– Сагъ ол.

Якъында чай ичтим.

Сен о Puss Moth учагъыны билесинъ де.

%

Мында тек бир ер бар.

Юк машинасы ёлда келеята.

Хелен Камптонны четке чекип, онен бираз лаф этип отурды.

Камптон кери къайткъанда зияде шенъ корюнди.

– Биз сени шимди алырмыз, – деди о.

– Къадынны исе къайтып келип алырым.

Гъалиба, Аруштада къонып, янъыдан керосин толдурмагъа керек олур.

– Кетсек яхшы олур.

– Чай истемейсинъми?

– Билесинъ де, мен оны пек севмейим.

Огъланлар бешикни котерип, ешиль чадырлар чевресинден ашагъы къая бою кетип тюземликке чыкътылар ве сонъ бенеклер бою кеттилер, атеш бенеклери шимди пек ярыкъ яна, бутюн от янгъан, ель атешни уфюртип, кичкене учакъкъа тараф алып кете.

Оны учакъкъа кирсетмеси зор олды, лякин кирсетильген сонъ о, териден япылгъан отургъычкъа таянды, аягъы тамам Камптон отургъан ерге къадар созулды.

Камптон моторны йиберди ве ерине отурды.

Сагълыкълашып, Хелен ве огъланларгъа къолуны саллады, моторнынъ чатырдысы таныш олгъан гудюрдиге чевирильген сонъ, олар Кампинен (Compie) учакъны айландырып, Wart hog чукъурларыны сейир этип, ерде эки якъылгъан атешлер арасындаки месафени силькинип, сонъки обадан сонъ котерильдилер, ве ашагъыда эписи къолларыны саллап тургъанларыны корьди, къыр янында ерлешкен лагерьни энди догъурылып башлагъан ве узанып тургъан тереклер группалары, тюзлюкте сепильген тереклер, кийик

айванларнынъ излери шимди энди къуру тыйнакъларгъа алып кете; янъы, о, озю бир вакъыт корьмеген тыйнакъ та пейда олгъан.

Зебранынъ кичкене тёгереклешкен аркъасы ве антилопа, балабан башлы бенеклер, санки дерсинъ, тёпеге тырмаша, олар тюзлюк бою узун пармакъларгъа бенъзеп кетелер.

Энди сепильген шейлер кольгелер киби оларгъа, учакъкъа тараф якъынлашалар, шимди олар бир зерре олып корюнелер, оларнынъ арекетлеринде галоп чапмасы ёкъ, корьгенинъ къадар месафеде тюземлик сарылтым ве куль тюсте, онынъ алдында севимли Кампи достунынъ твид биджагъынынъ аркъасы ве къаверенки фетр шляпасы.

Сонъ олар биринджи къырны кечтилер ве антилопалар оларгъа тараф чапып башладылар. Сонъра дагъларнынъ узерине чыкътылар, апансыздан котерилип пейда олгъан дагъларнынъ ешиль тёшеме орманы, массив бамбук джаплары, сонъра кене де сыкъ орман, олар оны учып кечкенде, олар сюйрю уджларынен ве чукъурларынен эйкель киби тура эди, сонъра энди атешин, эрылгъан ве къаверенки тюсте, сыджакътан энишли-ёкъушлы бир тюземлик даа пейда олды. Кампи артына айланып, учакъны насыл айдагъанларыны сейир эте.

Сонъра огде, къаранлыкъта даа да дагълар пейда олды.

Ве сонъра Аруштагъа учмакъ ерине, олар сол тарафкъа бурулдылар, гъалиба, Кампининъ акъылына учакънынъ якъарлыгъы етерлик олур деп кельди, ашагъы бакъкъанда о ер тёпесинден учкъан пемпе сепильген булутны корьди. Авада, Аллах бильсин къайдан кельген къар бораны, биринджи къар учкъунлары киби, аслында, о сарынчкъа эди, сарынчкъа исе, дженюптен кельгенини о биле эди.

Сонъ олар тёпеге тырмашып башладылар, гъалиба, шаркъ тарафкъа ёл туттылар, сонъра эр бир ер къаранлыкълашты ве олар фуртунагъа огърадылар, ягъмур о къадар шиддетли ягъа эди, санки дерсинъ учансув тюбюнден учасынъ, ве ниает, ондан да чыкътылар. Кампи башыны айландырып онъа ырджайды ве огге косьтерди, анда, алдында, о корип олгъан месафеде, дюнья о къадар кениш, мукеммель, къоджаман

эди, кунь ярыгъында Килиманджаро дагънынъ дёрт коше тёпеси инанылмайджакъ беязлыкъта йылтырап тура.

Тек шимди о анълады, онынъ ёл туткъан дияры, будыр.

Тек о заман сыртлан озь гедже увулдысыны токътатып, худжур, инсангъа бенъзеген, агълагъан киби, давуш чыкъара эди.

Къадын бу давушны эшитти ве раатсызлыкънен къыбырданды.

О даа уянмады.

Къадын озь эвинде, Лонг Айленд (Long Island) деген ерде булунды, ве озь къызынынъ биринджи джемиетке чыкъыш мерасими геджесинден эвель олып кечкен вакъианы корьди.

Бир ерлерден бабасы да анда кельди ве оннен пек серт эди.

Сонъ сыртлан ойле кескин давуш чыкъарды, Къадын уянып кетти ве биринджи дакъикъасы къайда олгъаныны анъламайып, пек къоркъты.

Сонъ, къолуна фенерни алып, дигер бешикни, олар Хэрри юкълап къалгъан сонъ кирсеткен бешикни, ярыкълатты.

О Инсанны, сиврисенектен къорчаламакъ ичюн япылгъан ёлагъы тюбюнден беденини корьди, лякин насылдыр Инсан аягъыны чыкъаргъан ве аягъы бешиктен асылып къалгъан.

Ярасынынъ бутюн саргъысы чезилип тюшкен ве Къадын Инсаннынъ ачыкъ ярасына бакъып оламады.

– Моло! – чагъырды Къадын. – Моло! Моло!

Сонъра: «Хэрри, Хэрри!» Сонъ даа да кучлю сеснен: «Хэрри! Ялварам, вай, Хэрри!»

Джевап кельмеди, нефес алгъаны да дуюлмады.

Чатырдан тышта сыртлан айны шу худжур, оны уянткъан, давушны чыкъара.

Лякин Къадын, юреги ургъанындан, оны эшитмей.
</doc>